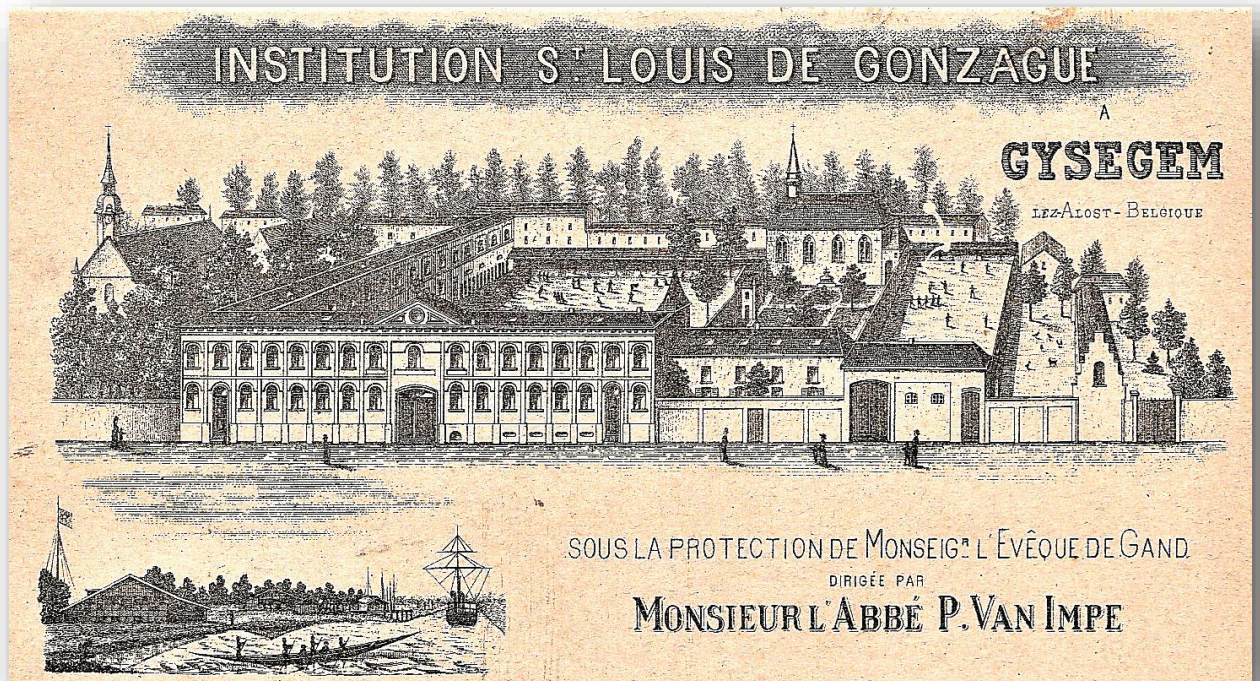

0

De “Congoleesche” school van Gijzegem

*Opvoeding en beschaving van Congolese kinderen
in katholiek Vlaanderen*

1889-1900

Samengesteld en uitgegeven in 2023 door Hans Van Gysegem

DE EERWAARDE HEER VAN IMPE,
BESTUURDER DES GESTICHTS
VAN DEN HEILIGEN ALOÏSIUS VAN GONZAGA, TE GIJSEGHEM,
AANVANGER DES WERKS VAN DE
OPVOEDING DER JONGE CONGOLEEZEN IN BELGIË.

Duiding : In tal van afgedrukte krantenartikels en geciteerde teksten komt het 'n-woord' veelvuldig voor. Teneinde de originaliteit van de historische artikels te bewaren, hebben/kunnen we de term 'neger' niet vervangen door een meer aanvaardbaar woord. Het is uiteraard niet onze bedoeling om een negatieve connotatie te geven aan dit woord, noch bedoeld als racistische ondertoon

Inleiding

Geachte Lezer,

Dit boek handelt over de periode 1889-1900 waarin zeer jonge kinderen vanuit onze toenmalige Belgische kolonie – toen nog Congo-Vrijstaat onder de vorm van privé-eigendom van Koning Leopold II – werden verscheept vanuit hun Afrikaans land naar België, meer bepaald naar Gijzegem (Oost-Vlaanderen), met de bedoeling hen er een westerse en christelijke opvoeding te bezorgen.

In de uitgebreide literatuur over Congo-Vrijstaat en onze Belgische kolonie wordt regelmatig verwezen naar het opvoedingsproject van *E.H. Van Impe* te Gijzegem en zijn ‘*Werk voor de opvoeding van jonge Congolezen in België*’, doch die vermelding beperkt zich meestal tot een korte aantekening in een voetnoot of als klein detail van onze koloniale geschiedenis.

Dit verhaal is echter veel genuanceerder. Het handelt over priester ‘*Abbé*’ *Van Impe*, die als directeur van een gerenommeerd jongenspensionaat, een opportuniteit aangreep om zeer jonge Congolese kinderen naar de Oost-Vlaamse gemeente Gijzegem te laten overbrengen met als doel hen er de christelijke leer te verkondigen en hen tevens een vak aan te leren.

Het belang van deze quasi vergeten geschiedenis wordt ook onderstreept door het *Koninklijk Museum voor Midden-Afrika* in Tervuren die in haar permanente tentoonstelling de nodige aandacht wijdt aan dit onderwerp.

Wij hebben alle elementen uit de 12-jarige geschiedenis bijeen gebracht en de puzzelstukken bij elkaar gelegd, en zijn tot de vaststelling gekomen dat E.H. Van Impe vast en zeker overtuigd was van het menslievend nut van zijn missie, maar tegelijkertijd ook persoonlijke ambities nastreefde; ambities welke later tot zijn ondergang zouden leiden. Zijn opvoedingsproject kende anno 1900 een noodlottige afloop met een veroordeling door de correctionele rechtbank tot gevolg.

Ik nodig u, de lezer, uit om het ganse verhaal in u op te nemen. Wij laten de talrijke persartikels uit die periode voor zich spreken. Dat dit boek tevens een eerbetoon mag zijn aan de kinderen die dit droevig lot moesten ondergaan, alsmede en vooral aan de talrijke kinderen die dit Belgisch avontuur niet overleefden.

Ik wens u veel leesgenot.

Hans Van Gysegem.

I. Congo-Vrijstaat en missionering

De oprichting van Congo-Vrijstaat :

De conferentie van Berlijn, een bijeenkomst van de belangrijkste industriële mogendheden, die plaats vond tussen 15 november 1884 en 26 februari 1885, had tot doel het Afrikaans continent te verdelen onder elkaar. Vijftien Europese landen waren vertegenwoordigd, evenals de Verenigde Staten en het Ottomaanse Rijk. Geen enkel Afrikaans staatshoofd werd er op uitgenodigd.

De conferentie werd bijeen geroepen door de Duitse kanselier Otto von Bismarck, op verzoek van de Belgische Koning Leopold II.

Het Verenigd Koninkrijk verwierf het zuiden en oosten van Afrika, Frankrijk het noorden en westen, Duitsland verwierf het huidige Namibië, Kameroen, Togo en Tanzania, Italië het huidige Libië, Somalië en Eritrea, Portugal het huidige Angola en Mozambique, Centraal Afrika werd onder de absolute Soevereiniteit van Koning Leopold II geplaatst en Spanje verwierf het zuiden van Marokko, de Westelijke Sahara en Equatoriaal-Guinea. Het continent Afrika bestond vóór 1880 uit ca. 1.100 volkeren en in 1900 nog maar uit 40 landen. Van die 40 landen waren er 36 die een bestuur hadden onder leiding van een Europees land.

In artikel 6 van de ‘akte van Berlijn’ die ondertekend werd op 26 februari 1885, werd o.m. bepaald dat *‘de souveraine machthebbers alle religieuze, wetenschappelijke en liefdadige instellingen dienden te beschermen zonder onderscheid van nationaliteit of cultus’*. Tevens waarborgde de Akte alle Afrikaanse volkeren *‘totale vrijheid van geweten en godsdienst’*. Geen enkele beperking van godsdienst mocht dus worden opgelegd.

Missionering :

Maar Leopold II die buitenlandse missionarissen, zowel katholieke als protestantse niet vertrouwde en ze aanzag als ongewenste pottenkijkers, trok zich maar weinig aan van die Akte en bepaalde zelf dat Congo moest worden gekerstend (= verchristelijkt) door Belgische geestelijken. Hij moedigde alle Belgische orden en congregaties aan zich te richten op Congo-Vrijstaat en beloofde daarbij dat ze konden rekenen op zijn onvoorwaardelijke steun en op alle materiële en financiële voordelen.

In 1886 aanvaardt de congregatie van de paters Scheutisten om missionarissen naar Congo-Vrijstaat te sturen en dit op herhaald aandringen van de Koning. Twee jaar later, in 1888, vertrekken de eerste vier Waalse Scheutisten vanuit Antwerpen naar Congo-Vrijstaat. In 1890 vertrekt een tweede groep Scheutisten naar Congo waar ze een tweede missiepost openen in Bangala aan de Congostroom die wordt gedoopt tot “Nieuw-Antwerpen”. Nog andere missieposten van Scheut volgen in Leopoldstad en Boma.

De missionering nam op de duur zo’n grote omvang aan dat de paters Scheutisten het niet meer alleen aankonden. Daarom werden tal van andere congregaties ingeschakeld zoals de Zusters van Liefde uit Gent die hun eerste zendelingen stuurden naar de Scheut-Missie in Beneden-Congo (1892); later werden ze bijgestaan door de Zusters Franciscanessen uit Gooreind-Wustwezel (1896).

Tal van andere congregaties, zoals de Jezuïeten, de paters van Westmalle, de Norbertijnen van Tongerlo, enz...vestigen zich later eveneens in het gebied.

Aanvankelijk moeten de missionarissen zich tevreden stellen met de evangelisatie van weeskinderen, vluchtelingen en bevrijde slaven. In 1890 decreteert Leopold II dat de voogdij over kinderen, jonger dan 25 jaar, “bevrijd door slavernij, wezen of door iedereen verlatenen”, aan de Staat toevalt. De Staat interpreteert Leopold’s dekreet echter zeer ruim en gaat massaal wezen en verlaten kinderen toevertrouwen aan de missies, met de opdracht hen op te leiden tot soldaten in het leger, ambachtslui of bedienden.

De Scheutisten hebben in elke hoofdpst een zogenaamde ‘schoolkolonie’ waar tientallen weesjongens worden opgevoed die de Staat hen heeft toevertrouwd. Het gaat daarbij hoofdzakelijk om bevrijde slavenkinderen. Maar ook kinderen die er door hun ouders of door de plaatselijke chefs worden naartoe gezonden, verblijven er. In de meisjeskolonies worden de leerlingen opgevoed tot waardige echtgenotes van de leerlingen in de jongenskolonies.

En dan zijn er ook nog de ‘kapelhoeven’ van de Jezuïeten die dienst doen als bevoorradingsoornden en als bijkomende evangelisatiecentra. In elke kolonie volgt een 20-tal bevrijde slavenkinderen catechismusles, evenals verlaten en ouderloze kinderen. Ze leren er lezen, schrijven en rekenen. In ruil hiervoor dienen ze te werken op het land en worden zo opgeleid tot landbouwer. Tevens worden ze gebruikt als hulpkrachten in de missie. De Jezuïeten hopen hiermee het binnenland te kunnen kerstenen.

De paters, broeders en zusters worden in die pionierstijd helemaal opgeslorpt door materieel werk en door allerlei taken in onderwijs en gezondheidszorg. Ze zijn niet talrijk genoeg om overal in het binnenland zelf te prediken en de catechese te leiden. In een eerste fase pikken ze de beste christenen uit hun nieuwe gelovigen, leiden ze hen wat intensiever op en maken er catechisten van. Jongens die voldoende christelijk zijn, worden er uitgehuwelijkt aan een christelijk meisje en vestigen zich in een dorp in de omgeving van een missiepost. Zo ontstaat langzamerhand een heel netwerk van bijkomende posten waar een catechist zich inlaat met het bijbrengen van de basisprincipes van het christelijk geloof aan kandidaat-christenen. Regelmatig komt een reispater langs voor de toediening van sacramenten en om het werk van de catechisten op de voet te volgen.

Hoe het opvoedingswerk van E.H. Van Impe te Gijzegem tot stand kwam :

Vanuit katholieke hoek drong men er op aan om Congolese kinderen naar België over te brengen om hen hier volledig onder te dompelen in onze westerse cultuur en beschaving. Hoewel tegen dit idee oorspronkelijk veel tegenstand bestond om allerlei redenen (morele gronden, kostprijs, enz...), werd dit plan toch doorgezet. Sommigen gingen er immers van uit dat de kinderen in België, waar meer en betere middelen voorhanden waren, een betere opleiding zouden krijgen.

Gedurende gans de 19^e eeuw hebben missionarissen van diverse protestantse en katholieke congregaties Afrikaanse kinderen naar het Westen overgebracht om hen hier een beter leven te

geven, hen een vak aan te leren en vooral hen hun religieus geloof te verkondigen. Dat gebeurde zowel in Engeland, Italië, Frankrijk, Duitsland, enz..

België was daarop geen uitzondering. Vóór E.H. Van Impe, wiens project liep van 1889 tot 1900, waren er reeds pogingen ondernomen om een Congolees instituut op te richten in Brussel. Het advies van de toenmalige kardinaal werd ingewonnen die op zijn beurt advies inwon bij een congregatie die reeds ervaringen had in Congo. Dat advies was negatief en er werden dus geen kinderen uit Congo naar België gehaald om ze hier op te voeden.

Eind 1894 verzochten de Broeders van Liefde te Gent om toestemming van Koning Leopold II om zes jonge Congolezen in hun congregatie op te nemen teneinde hun bijdrage te leveren aan het beschavingswerk. Het voorstel bestond er in om de kinderen op te nemen in hun weeshuis in Manage (prov. Henegouwen). Maar ook hier was de beslissing van de koning negatief. Men wilde eerst de resultaten afwachten van het opvoedingsproject van E.H. Van Impe dat toen al 5 jaar liep.

Ook de directeur van een middelbare school in Ternat deed in april 1895 eenzelfde aanvraag bij de koning. Maar hij verkeerde in de mening dat de kinderen werden opgevoed op kosten van de overheid. Minister Van Eetvelde moest hem duidelijk maken dat de kinderen, die door E.H. Van Impe te Gijzegem werden opgevoed, op eigen kosten en dankzij een aantal vrijgevige schenkers en weldoeners gebeurde. Ook deze vraag kon dus niet ingewilligd worden. (Bron : *“Les écoliers Congolais en Belgique”* door Prof. Dr. Z. Etambala – Blz. 11 tot 17 - 2011).

Waarom E.H. Van Impe dan wel voldoening kreeg in 1888 om kinderen naar België te halen ? Hij zag in Congo-Vrijstaat een belangrijke opportuniteit weggelegd voor zichzelf om iets te doen aan de opvoeding en de katholisering van Congolese kinderen. Ook hij waagde zijn kans bij de koning. Hij had daartoe alle praktische mogelijkheden : hij beschikte over de nodige gebouwen en infrastructuur, over de nodige slaapgelegenheden en over het benodigde onderwijzend personeel.

Hij vatte bijgevolg het plan op om een brief te richten aan Koning Leopold II, met het verzoek om goedkeuring te verkrijgen teneinde twee Congolese jongelingen op te voeden in zijn gesticht en dit op eigen kosten. De brief werd verstuurd via de heer Van Eetvelde, “Staatssecretaris voor Binnenlandse zaken van den Belgische Congostaat” op 15 juli 1888 :

«Mijnheer de Bestuurder, Aangezien de door onze Koning aangewende pogingen ten voordele der beschaving van Afrika, en, ten anderen, door een gevoelen van rechtzinnig medelijden bewogen, ten opzichte der arme zwarten, die tevens beroofd zijn van het licht des Christendoms, en van de weldaden der beschaving, heb ik de eer aan Zijne Majesteit voor te stellen, in mijne hoedanigheid van bestuurder des oudsten onderwijsgestichts van België, er voortdurend in de opvoeding van twee jonge Congoleezen te voorzien, en er al de onkosten zelf van te dragen». (Bron : Het boek *“De opvoeding der jonge Congoleezen in België”* door Pascal Dubois blz. 12 – 1893).

Het feit dat hij het voorstel deed om de kinderen op te voeden op ‘zijne eigene kosten’, viel in goede aarde bij de koning en hij kreeg de toestemming om zijn plannen te ontvouwen. De tussenkomst van de bevriende baron Léon de Bethune uit Aalst die nauw betrokken was bij het

bestuur van Congo-Vrijstaat, zal niet vreemd geweest zijn aan deze beslissing. Voor de koning was het een goede zaak om een paar jonge Congolezen op te leiden tot goede bedienden die later in dienst konden treden van Congo-Vrijstaat; tevens zou dit het gevoel van sympathie voor het project 'Congo' aanwakkeren bij de Belgische bevolking. De koning was bovendien van mening dat de kinderen zouden kunnen worden toevertrouwd aan verschillende religieuze instellingen in België. Dat zou immers nog meer 'allure' geven zijn 'Congolees imago'.

Het antwoord van het Bestuur van Congo-Vrijstaat, bij monde van de staatssecretaris, kwam spoedig aan :

«Mijnheer de bestuurder, Ik heb de eer gehad aan Zijne Majesteit uwen brief van den 15den Juli (1888) te overhandigen, door denwelken Gij aan den Congostaat voorstelt, U in uw gesticht te gelasten met het onderwijs van twee Congoleesche kinderen. Het Bestuur, verklaarder van de gevoelens des Konings, waardeert grootelijks de verhevene beweegredenen, die U uw aanbod voorgeschreven hebben, en bedankt U voor uwe edelmoedige inleiding. Ik zou mij gelukkig achten met U de uitvoermiddelen te beramen, die het beste geschikt zijn om in uw ontwerp te gelukken, enz...(ondergeteekend Ed. Van Eetvelde, Algemene Bestuurder der Buitenlandsche Zaken en der Eerediensten). (Bron : Het boek "De opvoeding der jonge Congoleezen in België" door Pascal Dubois blz. 12 en 13 – 1893).

Gijsegem. — Het Gesticht van den H. Aloisius, bestierd door den E. H. Van Impe, zal kortelings twee Congoleezen ontvangen. De Eerw. Heer Bestierder heeft de taak op zich genomen voor de opvoeding dezer twee jongelingen te zorgen.

't Is eene eerste proefneming. Drij eeuwen geleden voerden de koningen van Portugaal congoleezen naar Europa over, namelijk naar Lisbonna en Rome, om ze na voltrokken opvoeding, tot priesters en magistraten te vormen.

De Denderbode ***van 08 september 1888***

En dus werd E.H. Van Impe ontboden op het koninklijk paleis voor een vergadering om dit opvoedingsproject tot een succes te laten uitgroeien. Van meet af aan werden er bepaalde voorwaarden gesteld : de kinderen die naar België zouden worden overgebracht, waren bij voorkeur kinderen die reeds beperkt onderwijs hadden genoten in een school in Banana of Boma. Zij die later zouden

terugkeren naar Congo zouden verplicht worden hun diensten aan de Congostaat te verlenen en dit voor een bepaalde duur en onder bepaalde voorwaarden.

De bedoelingen van dit initiatief waren velerlei :

- De Congolese kinderen moesten in de eerste plaats een christelijke opvoeding ontvangen;
- christelijke zieltjes winnen door hen, bij aankomst in België, zo snel als mogelijk het doopsel toe te dienen;
- hen op te leiden zodanig dat ze op latere leeftijd (17 à 18 jaar) hun kennis konden doorgeven aan de kinderen in hun thuisland om zo het peil en de welvaart van de bevolking te verhogen;

- de stille hoop werd tevens gekoesterd dat er jongeren zouden zijn met een ‘roeping’ die men dan verder zou kunnen opleiden tot geestelijke om het “Woord Gods” verder te verkondigen in het thuisland. IJdele hoop, zo zou achteraf blijken.

Wie weet of er uit dit getal
geen Priesters zullen komen, zullende met des te meer
invloed op hun Landgenoten werken, niet voor geld of
veroveringen, maar voor het Rijk Christi, met reine
deugd en zoeten vrede. —

*Fragment uit
"Het Land van Aelst "
van 23 oktober 1892*

Een aantal van deze kinderen was slachtoffer geweest van slavenhandel. Ze hadden het fysiek zwaar te verduren gekregen. Bij sommigen waren de sporen van hun ketenen nog te zien en velen hadden hun ouders gewelddadig zien gevangen nemen of zien vermoorden. Ze werden weggerukt uit hun familie welke ze vaak nooit meer zouden terugzien. Het merendeel van deze vrijgekochte slaafkinderen werd door ambtenaren of missionarissen naar een missie- post gebracht.

Wellicht gebeurde het ook dat een kind ‘zomaar’ ontruikt werd aan zijn ouders en/of aan zijn familie, hoewel dat nooit expliciet werd meegedeeld. En sommige ouders gaven hun kinderen uit noodzaak mee omdat ze niet in staat waren er voor te zorgen.

Hoe dan ook, E.H. Van Impe oogstte veel bijval met zijn initiatief; er werd hem veel lof toegezwaaid vanuit alle hoeken van het land, en hij kreeg de volle steun van de politiek, van de aristocratie én van het koningshuis. In den beginne ook van zijn kerkelijke overheid, maar die houding zou in de loop der tijden veranderen door toedoen van bisschop Stillemans.

Het eerste kind, een jongen van ca. 11 à 12 jaar oud, arriveerde medio mei 1889 te Gijzegem. Hij heette ‘*Leopold Vidi*’ en was de zoon van het opperhoofd van Nemlao, zeg maar een koningskind. Hij was meegekomen uit Congo met de heer Oscar Gustin, Minister van Justitie in Congo, en had enige maanden verbleven in Luik waar hij onder grote belangstelling werd gedoopt. We wijden een speciaal hoofdstukje aan *Leopold Vidi* op de blz. 99 tot 115.

Amper drie maanden later, op 24 augustus 1889 arriveerde er reeds een tweede jongen, *Boudewijn Bida*, 8 jaar oud.

Gijsegem en.... de Congo.

Veertien dagen geleden, rond 6 ure 's avonds, was het dorp- en statiekwartier te Gijsegem in buitengewone beweging. Aan den prachtigen voorgevel van het Jongelingen-Pensionnaat was de nationale vlag geheeschen. Boven de ingang deur des Gestichts wapperde de ruime blauwe Congo-vaan, te midden versierd met de gouden « Afrikaansche Ster. » De inwoners der gemeente trokken statie waarts. Dit alles om welkom te zeggen aan een jongen Congolander, die in het Pensionnaat en onderwijs en opvoeding komt genieten.

De heer Oscar Gustin, Bestuurder van Justicie in den Congo, bracht zelf den jongen Zwarte naar het aloude Gesticht, en had eraan gehouden hem persoonlijk in handen des Bestuurders te bestellen. Vier a vijf jaren, zal de jongeling aan de edelmoedige zorgen van den E. H. Van Impe zijn toevertrouwd, om alsdan, naar zijn vaderland weer te keeren, en er aan zijne arme medebroeders beschaving, opvoeding en onderwijs mede te deelen. Wie weet, of hij door God niet is bestemd, om er eens het woord van Zaligheid op

het uitgestrekte zwarte grondgebied te verspreiden.

De jeugdige Congelander is elf jaren oud. Sedert zeven maanden verbleef hij te Luik, en hij werd er onlangs gedoopt in St Jacobs-kerk. Hij ontving er de namen van « Leopold Vivi. » Zijne Majesteit de Koning was Peter, en vertegenwoordigd door den heer Pethy de Thozée, Gouverneur van Luik. Mevrouw de gravin de Steinlein, de edele weldoenster der zwarten, was Meter. Daags nadien werd Leopold tot de eerste Communie en Vormsel toegelaten.

Leopold Vivi is kloek van gestalte en komt voor als een knaap van 15 jaren. Hij is donker kastanjekeurig van huid, en heeft dicht zwart kroezelhaair. De tanden zijn wit als ivoor. De gelaatsuitdrukking is oplettend en verstandig. De jongeling is minzaam en zeer beleefd. Hij ontvangt gretig en dankbaar alle welkdanige uitleggingen, en begint zich reeds tamelijk in de Fransche taal te doen verstaan.

Hij vindt er veel genoeg, op zijne beurt, de aanwezigen, eenige woorden in de Congolezer-taal te doen uitspreken. En dit is waarachtig niet zoogemakkelijk.

Leopold Vivi make hier goeden vooruitgang, en drage later naar den Congo het beste geheugen mede van Belgenland en bijzonder van Gijsegem. Zoo bewerkt men de ware en goede verbroedering der volken. Zoo helpt met stevig en grootmoedigheid mede tot de beschaving der arme Afrikanen.

De Eerw. Heer Van Impe haalt er duizendmaal eere van, en God zal het hem milderijk loonen.

De Denderbode van 02 juni 1889

En bijna gelijktijdig vernemen we in de *Denderbode* van 31 oktober 1889 dat er in dat zelfde jaar nog 2 meisjes via E.H. Van Impe het land waren binnengekomen die hij prompt in het klooster van Wachtebeke zou plaatsen. Wellicht was dit laatste bericht een kwakkel, want nergens werd een beschrijving gevonden van Congolese kinderen die in Wachtebeke zouden zijn opgenomen geweest.

Voegen wij hierbij dat dezelfde edelmoedige weldoener, ook op zijne kosten, twee Congoleesche meisjes heeft geplaatst in het klooster der zusters van Wachtebeke. Zij zullen er blijven totdat zij eene voldoende opvoeding hebben ontvangen en alsdan naar den Koning terugkeeren.

De Denderbode van 31 oktober 1889

Fragment

Er blijft evenwel één onbeantwoorde vraag : hoewel E.H. Van Impe gevraagd had om slechts 2 kinderen op eigen kosten op te voeden, stellen we vast dat er reeds in de maand december van 1889 een derde jongen, *Ediba* genaamd, arriveerde te Gijsegem. Hij zou reeds een maand later, in januari 1890, overlijden....

En de kinderen zullen quasi ongelimiteerd blijven komen.

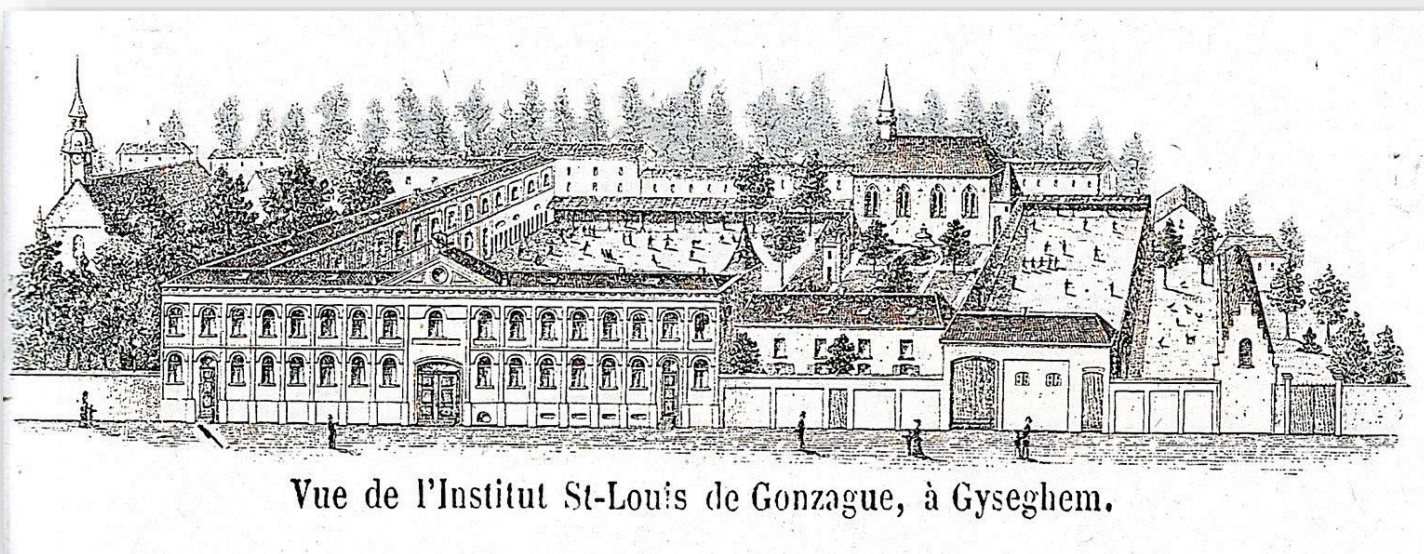
Dit alles maakte van E.H. Van Impe “*dé referentie*” in België voor de opvoeding van Congolese kinderen en houder van het “*monopolie voor de christelijke opvoeding van Congolese kinderen*”.

Hij zou er tevens voor zorgen dat zijn opvoedingsproject weerklink vond in het ganse land. En dat deed hij door de oprichting van het “*Werk voor de opvoeding van jonge Congo- leezen in België*”, kortweg : “*Het Werk*”

Maar vooraleer verder te gaan met het verhaal, laten we ons eerst richten op de school en op de E.H. Van Impe zelf. Waar kwamen de Congolese kinderen terecht en wie was E.H. Van Impe ?

II. De School

Ligging

Gijzegem, een kleine dorpsgemeenschap, gelegen in Oost-Vlaanderen, op gelijke afstand tussen Aalst en Dendermonde, kent een rijke religieuze geschiedenis en een waaier aan onderwijsinstellingen. Er is niet alleen het grote zusterklooster van Sint-Vincentius a Paulo dat begin 19^e eeuw werd gesticht, met de eraan verbonden lagere en middelbare school en waaraan vroeger ook een normaalschool voor onderwijzeressen verbonden was. Er zijn ook de diverse basisscholen waaronder o.a. de gemeenteschool, enz...

De gemeente Gijzegem moet eind 19^e eeuw een idyllisch plaatsje geweest zijn, want in het boek *'De opvoeding der jonge Congoleezen in België'*, uitgegeven in 1893 door *Pascal Dubois*, werd het dorp als volgt omschreven :

«Op bijna gelijken afstand van Aalst en Dendermonde gelegen, op den steenweg, die deze twee steden verbindt, heeft de gemeente Gijzegem een kenmerk dat ze tusschen vele gemeenten der omstreken onderscheidt. Hetgeen vooral bijdraagt om haar dit voorkomen te geven, is vooreerst haar kasteel, door prachtige dreven verbonden, op welke boomen de klokketoren met zijne vergulde uurplaat in de verte wonderlijk vooruitkomt; daarna, haar gesticht van den H.-Aloisius van Gonzaga, welks gevel men nog al op eenen grooten afstand ontwaart, en haar moederhuis der Zusters van den H. Vincentius a Paulo, gezegd van Gijzegem, aan hetwelk eene kost- en eene normaalschool gehecht zijn.

Als nedergezeten te midden der vruchtbare laagvlakten, die door den Dender bespoeld worden, is de gemeente niettemin omsloten door menige houtrijke ligging, die haar een min of meer schilderachtig voorkomen geeft; ook richten de wandelaars er onvrijwillig hunne

stappen heen, aangetrokken als zij zijn door de bevalligheid van een aantal belangrijke uitzichten, die, langs de rivier, hunne verrukte blikken tevens vervroolijken en uitrusten. Voorzeker vormen die uitzichten niet wat men in ons België het «Klein Zwitserland» noemt, 't is te zeggen het landschap van Namen naar Dinant en van de boorden der Lesse; nochtans maakt hun gezamenlijke een tafereel uit, dat geenszins te versmaden is en dat men juist niet ontmoet in al de deelen van Vlaanderen.»

En in het boek *“Beschaving en Rijkdom in Belgisch-Congo”*, geschreven door *Maurtis de Ramaix* en *Edward Poffé*, uitgegeven in 1894, lezen we haast dezelfde omschrijving :

«Een oogenblik achten wij het geraadzaam den loop van ons verhaal te onderbreken en den goedwilligen lezer mede te voeren naar de zoo frissche, Vlaamsche landstreek, gelegen halverwege Aalst en Dendermonde, waar als eene vlammeende lichttoorts het kruis boven een indrukwekkend gebouw in de hoogte rijst : wij bedoelen de gemeente Gyseghem en haar eeuwenoud onderwijsgesticht van den Heiligen Aloysius van Gonzaga.

Als nedergezeten te midden der vruchtbare valleien van de Denderkom, is het dorpje Gyseghem omsloten door menige houtrijke ligging, die het schilderachtig uitzicht geven en den wandelaar verlustigen, ja, zelfs de bekoorlijke wandelplaatsen tusschen Namen en Dinant eenigen tijd doen vergeten».

En er was dus ook het jongelingenpensionaat met de naam *“Sint-Aloysius van Gonzaga”* waarover dit boek handelt. Hieronder een foto van het scholencomplex, gefotografeerd vanuit de Gijzegemse kerktoeren.

De school werd opgericht omstreeks 1757. Hieronder volgt een uittreksel uit een artikel van *De Denderbode* van 17 september 1882 waarin de geschiedenis ervan in een notendop wordt weergegeven :

Ruim eene eeuw geleden, woonde te Gijsegem een brave deugdzaame jongeling, M. Van de Voorde. Op twintigjarigen ouderdom, was hij voornemens in 't klooster te treden der Paters Capucienen te Dendermonde. Doch, zekeren dag wierd zijn vader door eene schielijke dood getroffen; en de moeder bleef weduwe met zestien kinderen.

In die omstandigheden, verstond de aanzoeker dat hij, als oudste zoon, verplicht was zijne moeder in hare handels-en familiezaken behulpzaam te zijn, en voorloopig van zijn besluit af te zien. Dit deed hij dan ook: Doch, hij gevoelde zich tot het priesterdom geroepen; en, de toelating bekomen hebbende om onder 't geleide van den parochie-herder zijne studien van Godsgeleerdheid te voltrekken, ontving hij welhaast de heilige zalving. Voorgenomen hebbende een Pensionnaat te stichten, gaf hij lessen aan eenige jonge lieden, in eene kamer welke hij gehuurd had. God zegende zijne onderneming; de kleine dagschool wierd weldra kostschool, leerlingen kwamen van alle kanten toegesnel, zoodanig dat, bij 't begin der fransche omwenteling, het Pensionnaat van Gijsegem een der uitstekendste was van ons land. Ondanks de woelige tijden die volgden, bleef 't Gesticht zonder onderbreking voortbestaan.

Rondom 1807 werd het aan 't bestuur toevertrouwd van den Eerw. Pater Lenoir, die het in 1829 liet overgaan aan M^r De Grau, professor van 't Gesticht. Daarna zien we opvolgentlijk de Eerw. Heeren Van Puyvelde, Wandels en Provost het opvoedings-huis bestieren; en onder hunne waakzame zorgen en kundig beleg het getal leerlingen steeds meer en meer aangroeien. Sedert ongeveer 15 jaren zien we den tegenwoordigen bestuurder, den Eerw. Heer Van Impe aan 't werk. Indien ik niet vreesde zijne ootmoedigheid te kwetsen, zoude ik hier breedvoerig moeten verhalen hoe hij door onophoudend zwoegen, moedig werken, het getal der leerlingen nog vermenigvuldigde, en eindelijk de ruime gebouwen van het huidige gesticht uit den grond deed rijzen.

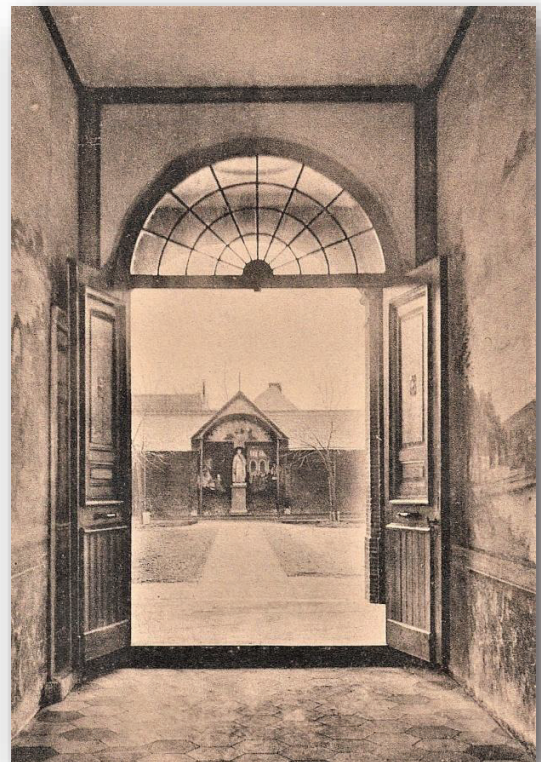
Deze Bisschoppelijke school kende een enorme vlucht onder impuls van E.H. Van Impe. Het leerlingenaantal steeg gestaag, evenals het leerniveau. Leerlingen werden er klaargestoomd om universitaire studies aan te vatten waaruit later dokters, advocaten, notarissen en andere hooggeplaatsten zouden voortkomen.

Om de lezer een idee te geven in welke leefwereld de Congolese kinderen terecht kwamen, publiceren we hier een aantal foto's van de buitenkant van het gebouw, dat overigens rond de jaren 1980 werd afgebroken. Te noteren dat deze foto's dateren uit het tijdperk 1901-1936, nl. het tijdperk van de Franse paters Eudisten die de gebouwen in 1901 hadden overgekocht van E.H. Van Impe.

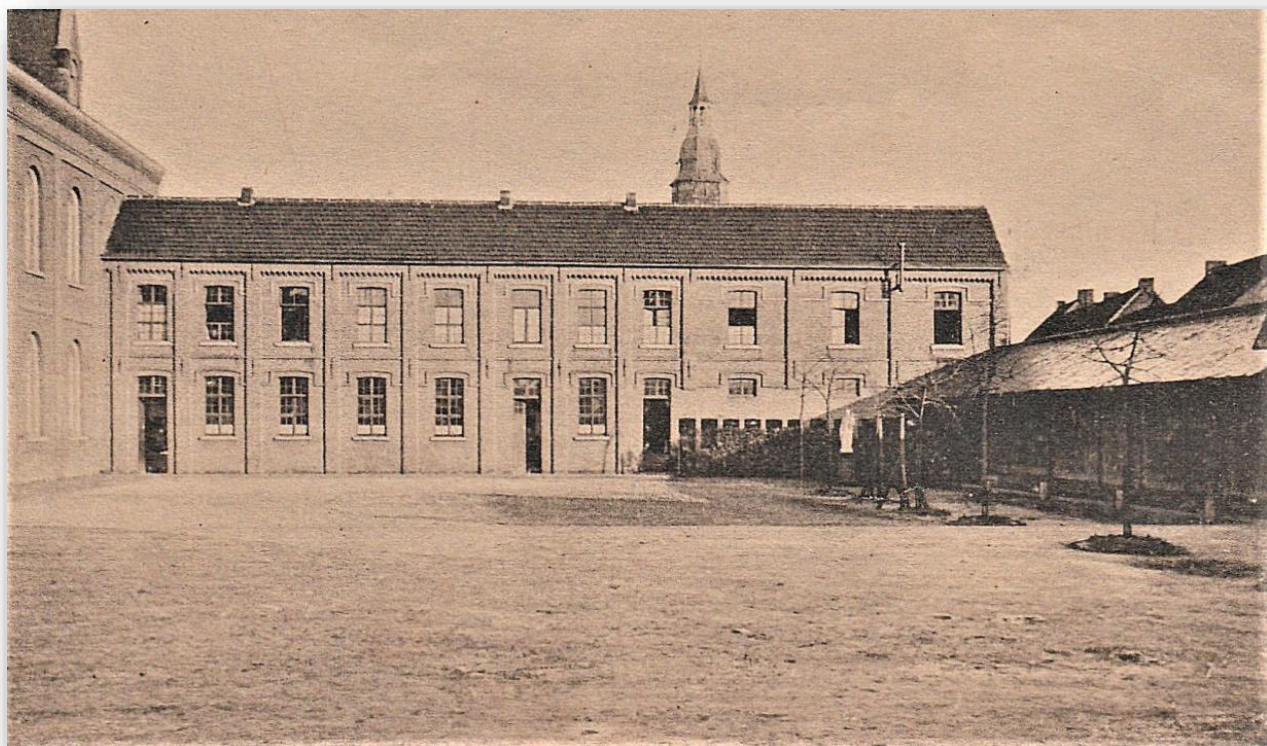

Vooraanzicht

De inkomhal

*Het gebouw “De Congo” of “Au grenier dortoir des Congolais” + speelplaats
Het gebouw waarin de Congolese kinderen slapen.*

De Kapel

KOSTSCHOOL VAN GYSEGHEM,

ONDER PATROONSCAP VAN DEN H. ALOYSIUS DE GONZAGA,
EN BESCHERMING VAN Z. M. DEN BISCHOP VAN GENT,

BESTUERD DOOR Mr C. L. VAN PUYVELDE,

*Pastor van Gyseghem, Oud-Leeraer in het Klein-Seminarie
te St.-Nicolaes.*

De Godsdienst dient er tot grondslag van de opvoeding.

De Leeraers van het Gesticht zyn Geestelyken, benoemd door Zyne Hoogweerdigheid, den Bisschop van Gent.

Het onderwys bevat: de Fransche en de Vlaemsche tael, de Schryfkunde, de Rekenkunde, de Stelkunst, de Meetkunde, de Aerdryks- en Geschiedkunde, het Lezen, de Uitgalming, den Brievenstyl, de Grondbeginsels der Natuerkunde, het Boekhouden, met een woore, al de takken die voor den jongeling vereischt worden om de Latynsche studiën aen te vangen en zich behoorlyk in de samenleving aen te bieden.

Het kostgeld beloopt tot fr. 300, vooraf betaelbaer en in dry. deelen, te weten: by het inkomen na de groote vacancie, omtrent Nieuwjaer, en na de Paeschvacancie. Elke termyn beloopt tot fr. 100.

De Muzieklessen zyn ten laste der ouders.

De leerling moet voorzien zyn van 2 tinnen tellooren, van lepel, tafelvork en mes; van servietten en handdoeken; van al het slaepgerief, uitgenomen de bedstede en de gordynen, en van eenen koffer. Uit voorzichtigheid worden de sluitmanden in het huis niet aenveerd.

De leerlingen brengen niet dan schoolboeken mede; zy betalen 2 fr. 's jaers voor het gebruik van eene gemeene bibliotheek.

Men vindt in het huis al het noodig schoolgerief.

De voorwerpen van elken leerling moeten geteekend zyn met den nummer die hem aangewezen is.

Het Gesticht bezorgt, indien de ouders zulks verlangen, het beddegoed, uitgenomen de slaepplakens, mits fr. 16 's jaers: men belast er zich met het wasschen van het lynwaed en den onderhoud der koussen, mits fr. 22.

De leerling welke reeds in een ander gesticht zou gewoond hebben, moet van een getuigschrift van goed gedrag voorzien zyn.

De leerlingen worden gestadig bewaekt: de brieven die zy ontvangen of verzenden, moeten aen den Bestuerder van het huis ter hand gesteld worden.

De leerling gaet buiten het gesticht alleenlyk met zyne ouders of met degenen welke hen vervangen, en op voorwaerde van door hen terug geleid te worden. Op zon- en heiligidagen mag niemand buiten het gesticht gaen.

Indien een leerling door zyn gedrag aen de tucht van het huis nadeelig wordt, hy zal met alle noodige omzichtigheid aen zyne ouders terug behandigd worden.

Op het einde van elken termyn ontvangen de ouders een BULLETIN om hun van het gedrag en den voortgang hanner kinders kennis te geven.

De statie op den yzeren weg van Aelst naer Dendermonde en het land van Waes, maekt den toegang tot het gesticht zeer gemakkelyk.

De Denderbode van 21 augustus 1853

III. *Wie was E.H. of 'Abbé' Van Impe ?*

E.H. Van Impe werd geboren te Nieuwerkerken-bij-Aalst op 05 november 1840 en kreeg de voornaam 'Petrus' toebedeeld. Hij liet zich echter graag Pieter noemen, ook in officiële documenten. Zijn vader, Joannes Baptiste, was slachter-beenhouwer; zijn moeder, Victoria Redant, was kantwerkster. Beide ouders waren uitermate gelovig en zeer verknocht aan de katholieke kerk

Het gezin telde 9 kinderen (3 meisjes en 6 jongens) waarvan eentje, een jongen, dood werd geboren. Petrus was de derde in rij. In die tijd was het gebruikelijk dat er bij grote en welstellende gezinnen minstens één kind van de familie geestelijke werd : priester, pater, missionaris, kloosterzuster... Het werd beschouwd als een geschenk van de ouders aan God om op die manier hun dankbaarheid aan God en de Kerk te betuigen. De keuze om priester te worden viel op Petrus. Het is niet geweten of er nog geestelijken in de familie voorkwamen. Eén van zijn broers, François, was dokter en had het tevens geschopt tot burgemeester van Oostakker. Hij zou in 1897 op 49-jarige leeftijd overlijden (*Bron : Nieuws van den Dag van 10/12/1897*).

Pieter deed zijn humaniora te Gijzegem in het *Instituut van de Heilige Aloysius van Gonzaga*, namelijk de school waarvan hij later eigenaar en directeur zou worden. Na afloop van zijn studies ging hij naar het Seminarie te Gent waar hij op 24 mei 1867 tot priester werd gewijd. Korte tijd later, in september van dat zelfde jaar, werd hij benoemd tot 'professor' te Gijzegem, in de school waar hij zelf leerling was geweest, zoals vermeld in *De Denderbode van 15 september 1867* :

M. Petrus Van Impe, priester in het Seminarie
is professor benoemd in het Pensionnaet van den
H. Aloysius van Gonzaga te Gysegem.

Amper 3 jaar professor aan het instituut, werd hij door Monseigneur Bracq, Bisschop van Gent, benoemd tot directeur van het instituut. Waarom die keuze op hem viel, is niet geweten. Had hij een beentje voor ? Feit is dat Abbé Van Impe een zeer ambitieus man was, iemand met commercieel inzicht, vol van toekomstplannen.

Wellicht was er gelobbyd geweest om hem de directeursfunctie toe te wijzen. Er bestonden immers plannen waarbij hij de schoolgebouwen zou aankopen ten persoonlijke titel. Hij had daarvoor de toestemming ontvangen van zijn bisschoppelijke overste. In 1871 was de aan-